
Odešel prof. Dr. med. Dr. med. h. c. mult. Theodor Hellbrügge

---

Odešel prof. Dr. med. Dr. med. h. c. mult. Theodor Hellbrügge

(23. 10. 1919 Dortmund – 21. 1. 2014 Mnichov)

Zakladatel a mnohaletý ředitel Dětského centra v Mnichově a zakladatelská osobnost sociální pediatrie jako interdisciplinárního oboru zaměřeného na prevenci, výzkum a praktickou pomoc dětem se zdravotními postiženími odešel krátce poté, co před Vánoci minulého roku uspořádal na mnichovské univerzitě Ludwig-Maximilians-Universität mezinárodní konferenci o autismu a dalších poruchách dětského vývoje, v devadesátém pátém roce svého doposledka tvořivého a seberozdávajícího života.

Narozen v Dortmundu, Theodor Hellbrügge vyrůstal v dětní bohaté rodině lékaře, pevně zakotven v humanistických a křesťanských zásadách, jimž byl věrný po celý život. Se svou ženou Juttou, která jej předešla před několika roky, vychovali šest dětí a těšili se ze 14 vnoučat a 13 pravnoučat. Velkou inspirací jeho budoucího odborného lékařského zájmu bylo – na začátku vlastní pediatrické praxe těsně po válce v Bavorsku – setkání s dětmi tehdy ještě útlého věku, jež se navenek jeví jako velmi krásné, tělesně zdatné, s blondatými vlasy. Při bližším poznání se však ukázalo, že prakticky všechny tyto děti jsou psychomotoricky opožděny, neběhaly, některé sotva seděly, nemluvily a především jim chyběl sociální úsměv. Šlo o děti z Hitlerovy akce Lebensborn, jež byly za války vybrány z hlediska rasové čistoty jako základ pro výchovu „nového člověka“. Od nejtěšnějšího dětství byly vychovávány v kolektivním zařízení bez citového přílnutí k matce a teprve po pádu nacismu se jim dostalo rodinné výchovy (často v podobě pěstounské péče). Skupinu těchto dětí sledoval mladý Hellbrügge až do šedesátých let, kdy jich bylo na 40 znovu komplexně vyšetřeno. Ukázalo se, že mnohé z nich dosud trpěly vážnými následky deprivace mateřské péče v podobě podrobně zdokumentovaných poruch. Tato zkušenost byla Hellbrüggemu dokladem nezbytnosti mateřské lásky. Byl tak disponován pro úzkou spolupráci a hluboké přátelství s průkopnickými osobnostmi výzkumu a hledání praktických opatření v oblasti psychické deprivace, náhradní rodinné péče a komplexního přístupu k dětem s postižením u nás, jimiž byli a jsou zejména prof. Zdeněk Matějček (1922–2004), prof. Jiří Dunovský (nar. 1930), doc. Václav Vlach (1919–1998) či prim. Marie Damborská (1913–1991) a jejich spolupracovníci.

V roce 1960 založil Hellbrügge v rámci mnichovské univerzity (Ludwig-Maximilians-Universität) prvou výzkumnou jednotku pro sociální pediatrii a dorostové lékařství. V roce 1967 se stal prvním profesorem sociální pediatrie. Byl jedním z těch, kdo zavedli dnes běžné preventivní prohlídky dětí. Vybuodoval imponantní Dětské centrum v Mnichově jakožto první komplexní zařízení pro vývojovou rehabilitaci, časnou diagnostiku, ranou péči a sociální začlenění dětí s postižením. Od té doby vyrostlo v Německu i ve světě na dvě stovky takových center, jež jsou velkým a zatím povětšinou ne zcela dosažitelným vzorem i pro nás. S velikou jasnozřivostí přijal do svého konceptu léčebnou pedagogiku podle Marie Montessoriové. Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století otevřel v rámci Dětského centra integrovanou mateřskou školu vedenou v duchu Marie Montessoriové, jež se stala „vlajkovou lodí“ integrace a inkluze dětí s postižením v Německu a kde jsme i my mohli čerpat cenné podněty pro naši práci. Montessoriovské pedagogice se tu dostalo originálního rozpracování do podoby léčebně pedagogického směru, jenž je cenným obohacením např. rané péče. Hellbrügge se identifikoval s ideou Marie Montessoriové, dle níž „cesta, na níž se slabí stávají silnějšími, je táž jako cesta, na níž se silní zdokonalují.“ Tuto nosnou myšlenku plně inkluze přetavil do svých slov: „Jen ten, kdo pomáhá, stává se opravdu šťastným a samostatným.“

Prof. Hellbrügge měl mimořádný dar vyhledávat a podporovat vynikající lidi, kteří přinášeli pokrok v rozmanitých oblastech široce pojaté sociální pediatrie. Po sovětské okupaci Československa v roce 1968 se ujal osobností, jež okolnosti vyhnaly ze země, a vytvořil jim podmínky pro rozvoj jejich díla v rámci Dětského centra v Mnichově. Takto mohl svůj koncept reflexní lokomoce do plné dokonalosti rozvíjet a vyučovat prof. Václav Vojta (1917–2000) a zprostředkovat tak časnou pomoc mnoha dětem. Studiu časné interakce mezi kojenci a rodiči se mohl naplno věnovat prof. Hanuš Papoušek (1922–2000) se svou manželkou. Na četné konference a semináře pravidelně zval dr. Jiřinu Prekopovou. Zmínil jsem již jeho těsné svazky s těmi, kdo své dílo uskutečňovali v České republice. Skrze ně nesmírně napomohl rozvoji moderní péče o děti s postižením u nás. I díky němu jsme byli po změně společenských poměrů připraveni tyto ideje proměňovat ve skutečnost. Tak vzniklo Dětské centrum Paprsek v Praze, Centrum komplexní péče o děti ve Fakultní nemocnici v Motole i několik aktivních center na Slovensku (Bratislava, Trnava, Košice). Zdravotnická zařízení péče o děti útlého věku se snažíme transformovat na dětská centra ve smyslu Hellbrüggeho. I do češtiny byl přeložen jeho názorný a fotografiemi vybavený průvodce rodičů prvými 365 dny dítěte. Celkový počet jeho odborných publikací čítá na tisíce položek. Hojného užití se dostává vývojovému testu vyvinutého pod jeho vedením: Mnichovské funkční diagnostice.

K šíření všech těchto poznatků do světa vytvořil v roce 1968 nadaci Aktion Sonnenschein, na niž od roce 1991 navazuje Nadace Theodora Hellbrüggeho. Od roce 1997 uděluje tato nadace prestižní Gesellovu cenu, již byl v roce 2000 vyznamenán náš Zdeněk Matějček (ostatně slavný film Děti bez lásky z roce 1963 uvedl do světa právě prof. Hellbrügge). K slavnostní náladě předávání cen tradičně patří benefiční koncert a hudební doprovod pražského Stamicova kvarteta. Prof. Hellbrüggemu se zaslouženě za jeho životní dílo dostalo mnoha ocenění na celém světě. Obdržel více než dvacet čestných doktorátů. Toho jednadvacátého si však vážil zcela mimořádně, neboť mu byl udělen v roce 2003 v Praze na půdě Univerzity Karlovy. Ve svém poděkování uvedl, že toto jmenování je pro něho vrcholnou událostí jeho života. Připomněl, že spolupráce našich zemí začala ještě v době, kdy mezi nimi byl uměle vyhlouben ideologický příkop. Tehdy prohlašoval, že Evropa se opět stane tím, čím odevždy byla, až bude možné jako za časů Mozartových cestovat mezi Vídní a Prahou po cestě bez závor.

Je jenom jeden svět, jen jedno lidstvo. V něm jsme spojeni v jednu velkou rodinu. Do ní, se zásluhami i o naše děti, navždy patří prof. Theodor Hellbrügge.

PhDr. Jaroslav Šturma

předseda Českomoravské psychologické společnosti

katedra psychologie FF UK a Dětské centrum Paprsek, Praha